

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 30, LT-01104 Vilnius,
mob. tel. 8 600 38 904, el. p. rastine@tm.lt, <https://tm.lrv.lt>.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188604955

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

2023-09- Nr.

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 7, 8, 13, 18, 25, 27, 30, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 47, 48, 52, 54, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72¹, 72², 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 97, 98, 243 IR 244 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO BEI KODEKSO PAPILDYMO 5¹, 40¹, 58¹, 72⁵, 72⁶, 72⁷, 72⁸ IR 72⁹ STRAIPSNIAIS ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 53, 217, 307, 338, 357, 392 IR 405 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO BEI KODEKSO PAPILDYMO 357¹ STRAIPSNIŲ ĮSTATYMO PROJEKTŲ TEIKIMO

Teikiame patikslintą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 13, 18, 25, 27, 30, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 47, 48, 52, 54, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72¹, 72², 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 97, 98, 243 ir 244 straipsnių pakeitimo bei Kodekso papildymo 5¹, 40¹, 58¹, 72⁵, 72⁶, 72⁷, 72⁸ ir 72⁹ straipsniais įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 53, 217, 307, 338, 357, 392 ir 405 straipsnių pakeitimo bei Kodekso papildymo 357¹ straipsniu įstatymo projektus (toliau – Įstatymų projektai).

I. Sprendžiama problema	<p>1. Lietuvos baudžiamoji politika vis dar vertinama kaip itin griežta, o tam didelę įtaką turi ir galiojanti sankcijų sistema. 2020 m. Teisingumo ministerijos atlikta baudžiamosios politikos tendencijų Lietuvoje analizė – „Baudžiamosios politikos tendencijos Lietuvoje 2016 – 2019 metais“¹ aiškiai parodo, kad Lietuvos Respublikoje laisvės atėmimo bausmė vis dar sudaro beveik ketvirtadalį visų skiriamų bausmių.</p> <p>2. Pažymėtina ir tai, kad Lietuvos baudžiamajai politikai vis dar būdinga ne tik dažnas su laisvės atėmimu susijusių bausmių taikymas, bet ir tai, kad skiriamos terminuoto laisvės atėmimo bausmės yra itin griežtos, orientuotos į ilgalaikį nuteistųjų izoliavimą. Pavyzdžiui, 2021 m. duomenimis, Lietuvos pataisos įstaigose daugiau nei pusė visų nuteistųjų (55,5 proc.) atlieka ilgesnes nei 5 m. laisvės atėmimo bausmes (vidutinė laisvės atėmimo bausmės trukmė yra net 7 metai, 16 dienų). Į laisvės atėmimo bausmę orientuota baudžiamoji politika, neproporcingai ilgi šios bausmės terminai, įkalinimo įstaigų populiacija rodo ne tik vyraujančias baudžiamosios politikos tendencijas Lietuvoje, kurios neatitinka demokratinių valstybių baudimo tradicijų bei principų, bet sukelia ir kitų neigiamų padarinių ne tik nuteistiesiems, bet ir pačiai valstybei. Nepaisant to, kad realią laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų skaičius įkalinimo įstaigose pastaraisiais metais mažėja (2018 m. –</p>
-------------------------	---

¹[https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/BP%20analiz%C4%97%20\(galutinis%20variantas\)%202020%2003%2025.pdf](https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/BP%20analiz%C4%97%20(galutinis%20variantas)%202020%2003%2025.pdf).

	<p>235, 2019 m. – 220, 2020 m. – 190, 2021 m. – 182, 2022 m. - 174 asmenys 100 tūkst. gyventojų), pagal šį rodiklį vis dar ženkliai viršijame ES valstybių narių vidurkį (115 asmenų 100 tūkst. gyventojų 2022 m.).²</p> <p>3. Nuo pat 2003 m., kai įsigaliojo naujasis BK, nepaisant gana dažno šio teisės akto nuostatų keitimo, kai kurie baudžiamojo įstatymo bendrosios dalies institutai, kurie turi įtakos tiek griežtai baudžiamajai politikai, tiek dažnam laisvės atėmimo bausmės skyrimui, nebuvo sistemiškai peržiūrėti, siekiant įvertinti, ar jų turinys atitinka kitus, per beveik du dešimtmečius atliktus baudžiamojo įstatymo pakeitimus. Nepaisant ne kartą keistų BK nuostatų, susijusių su bausmių dydžiais, bausmių sudėjimo ir keitimo taisyklės taip pat nebuvo keičiamos. Dėl šios priežasties šios taisyklės nedera su galiojančiais bausmių dydžiais, o į tai dėmesį atkreipia ir baudžiamosios teisės mokslininkai³. Taip pat, baudžiamojo įstatymo nuostatos, reglamentuojančios juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę, vertintinos kaip fragmentiškos ir stokojančios išsamumo – šiuo metu BK nėra įtvirtinti bausmės skyrimo pagrindai juridiniam asmeniui, kurie atspindėtų juridinio asmens, kaip nusikalstamos veikos subjekto, specifiką, atskirai neišskirtos ir baudžiamojo poveikio priemonės, skirtinos juridiniams asmenims, diskusijų kyla ir dėl kitų BK nuostatų ir jų pritaikomumo sprendžiant su juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę susijusius klausimus (pavyzdžiui, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ir kt.).</p> <p>4. Kartu, siekiant baudžiamosios politikos subalansavimo, akcentuojant ne griežtą baudimą, o galimybę asmeniui pasitaisyti arba baudžiamosios atsakomybės apskritai netaikyti, atskiras dėmesys turėtų būti skiriamas ir BK bendrosios dalies nuostatoms, reglamentuojančioms atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės, ją šalinančių aplinkybių institutus.</p> <p>5. Akcentuotina ir tai, kad galiojantis BK teisinis reglamentavimas atitinkamais atvejais nesukuria prielaidų visapusiškai įgyvendinti teisingumo principo turinio reikalavimų realizuojant baudžiamąją atsakomybę. Šiame kontekste pažymėtina, kad tam tikros bausmės bei baudžiamojo poveikio priemonės stokoja aiškumo, numato per švelnius reikalavimus ir (ar) terminus jų įvykdymui, kas sukuria prielaidas iš esmės nepasiekti baudžiamosios atsakomybės realizavimo tikslų. Kartu, analogiška problema vyrauja ir nepilnamečių asmenų baudžiamosios politikoje, kadangi nors ir siekiama užtikrinti, kad nepilnamečiams asmenims kuo rečiau būtų skiriamos su laisvės atėmimu susijusios bausmės, tačiau nėra įtvirtinta pakankamai švelnesnio pobūdžio poveikio priemonių, kurios galėtų teigiamai paveikti nuteistą nepilnametį ir užtikrinti, kad jis ateityje nedarytų naujų nusikalstamų veikų.</p>
--	---

² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Prison_statistics

³ Pavyzdžiui, D. Pranka, V. Gelžinytė. Baudos bausmės keitimo į kitas bausmes tvarka ir jos tobulinimo galimybės. Mokslo studija, 2018. Teisės institutas.

II. Siūlomos priemonės	<p>1. Keičiamos BK VII (Bausmė) ir VII (Bausmės skyrimas) skyriuose įtvirtintos baudžiamojo įstatymo normos, kurios sudaro vieną iš esminių baudžiamosios atsakomybės realizavimo teisinių pamatų – bausmę bei jos skyrimo taisykles. Atsižvelgianti į tai, siūlomos šios pagrindinės priemonės:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) bausmės vidurkio taisyklės atsisakymas; 2) bausmių skyrimo orientavimas į minimalios sankcijoje numatytos bausmės skyrimą; 3) asmens pripažinimo recidyvistų sąlygų įtvirtinimas; 4) bausmių keitimo taisyklių proporcingas subalansavimas; 5) teismo diskrecijos įtvirtinimas sprendžiant dėl intensyvios priežiūros skyrimo atidedant bausmės vykdymą, taip pat įtvirtinama nauja sąlyga dėl bausmės vykdymo atidėjimo asmenims, kurie kenčia nuo priklausomybių ligų. <p>2. Reformuojamos BK nuostatos, susijusios su baudžiamosios atsakomybės realizavimu juridinių asmenų atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai, siūlomos šios pagrindinės priemonės:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nauja baudos skyrimo taisyklė stambiems juridiniams asmenims (kurių pajamos per metus viršija 15 mln. Eur), susiejant baudos bausmės dydį su atitinkamais metais gautomis pajamomis (nuo 3 iki 15 proc. metinių pajamų bauda); 2) įtvirtinamos naujos baudžiamojo poveikio priemonės, skirtos išimtinai juridiniams asmenims (visuomenei naudingi darbai, draudimas juridiniam asmeniui dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, gauti paramą, subsidiją ar dotaciją bei draudimas reorganizuotis); 3) numatoma aiški galimybė atleisti juridinį asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės BK 36, 37, 38, ir 39 straipsniuose įtvirtintais pagrindais; 4) įtvirtinama privaloma taisyklė, kad visi nuosprendžiai dėl juridinio asmens padaryto sunkaus ir labai sunkaus nusikaltimo, privalomai būtų skelbiami per visuomenės informavimo priemones; 5) įtvirtinami bausmės skyrimo juridiniam asmeniui ypatumai), numatant, kad teismas bausmę juridiniam asmeniui skiria vadovaudamasis bendraisiais bausmių skyrimo pagrindais ir papildomai atsižvelgia į: 1) juridinio asmens organizacinę kultūrą ir veiklos kontrolės politiką; 2) juridinio asmens veiksmus, kurių buvo imtasi siekiant pašalinti nusikalstamos veikos sukeltus padarinius ir įgyvendinti nusikalstamų veikų prevenciją; 3) ankščiau taikytas poveikio priemones ir jų veiksmingumą; 4) kitas reikšmingas aplinkybes. <p>3. Peržiūrėti atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ir baudžiamąją atsakomybę šalinančių aplinkybių institutus, siūlomos šios pagrindinės priemonės:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) išplečiamos galimybės taikyti baudžiamąją atsakomybę šalinančias aplinkybes, susijusias su nusikalstamos veikos mažareikšmiškumu bei profesinės pareigos vykdymu; 2) numatoma, kad pagal laidavimą negali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pavojingas recidyvistas, taip pat asmuo, kuris anksčiau jau buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, jeigu nuo ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo sprendimo atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės įsiteisėjimo dienos iki naujos veikos padarymo praėjo mažiau negu treji metai; 3) BK 38 (Susitaikymas) straipsnyje įtvirtinama, kad padaryta turtinė ir (ar) neturtinė žala privalo būti atlyginta ne ilgiau, kaip per trejus metus, o BK 40
------------------------	---

	<p>(Laidavimas) straipsnyje įtvirtinama, kad padaryta turtinė ir (ar) neturtinė žala atlyginimo terminas negali būti ilgesnis, negu laidavimo laikotarpis.</p> <p>4. Peržiūrint baudžiamojo poveikio priemonių, skirtinų fiziniams asmenims, sistemą, siūlomos šios pagrindinės priemonės:</p> <p>1) įtvirtinamas maksimalus baudžiamojo poveikio priemonės (turtinės žalos atlyginimas) įvykdymo terminas – treji metai;</p> <p>2) numatomas ilgesnis maksimalus nemokamų darbų terminas nuo 100 iki 200 valandų;</p> <p>3) išplečiama teisinis reglamentavimas, numatant, kad įpareigojimas dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose gali būti skiriamas tuo atveju, kai padaroma nusikalstama veika, kuria kėsinamasi į asmens gyvybę, sveikatą, laisvę, seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą, lygiateisiškumą ir sąžinės laisvę, nepriklausomai nuo to, ar nukentėjęs asmuo yra šeimos narys, ar artimasis giminaitis;</p> <p>4) siūloma papildyti BK naują baudžiamojo poveikio priemone, kuria būtų įtvirtinta galimybė teismui įpareigoti asmenį dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, resocializacijos, ar kitose programose bei kursuose, jeigu jis padarė šiame kodekse numatytą nusikalstamą veiką būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir tai turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui.</p> <p>5. Keičiant baudžiamojo įstatymo normas, reglamentuojančias baudžiamosios atsakomybės taikymą bei realizavimą nepilnamečių asmenų atžvilgiu, siūlomos šios pagrindinės priemonės:</p> <p>1) numatoma, kad asmenys nuo 14 metų papildomai galėtų atsakyti už privertimą lytiškai santykiuoti (BK 151 straipsnis), neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtą disponavimą labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu (BK 260 straipsnis), narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimą nepilnamečiams (BK 261 straipsnis);</p> <p>2) išplečiamas skirtinų baudžiamojo poveikio priemonių sąrašas nepilnamečiams asmenims, kurie yra atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės BK VI ar XI skyriuje numatytais pagrindais arba atleisti nuo bausmės BK X skyriuje arba 92 straipsnyje numatytais pagrindais, arba lygtinai paleistam iš laisvės atėmimo vietų įstaigos;</p> <p>3) atsisakoma intensyvios priežiūros taikymo galimybės nepilnamečių asmenų atžvilgiu.</p>
III. Priemonių kaštai	<p>Įgyvendinant naują baudžiamojo poveikio priemonę (Dalyvavimas alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, resocializacijos ar kitose programose bei kursuose) preliminariai reikės 723 tūkst. Eur per metus. Lėšų poreikis yra teikiamas kartu su Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 m. įgyvendinimo 2023-2026 m. planu, kadangi aptariamoms BPP įtvirtinimas įgyvendina šio plano 6.3 uždavinį – peržiūrėti esamą baudžiamąją politiką, taikomą narkotikų vartotojams, siekiant subalansuotos narkotikų kontrolės politikos Lietuvoje.</p>
IV. Nauda visuomenei	<p>Į alternatyvių laisvės atėmimo bausmių skyrimą orientuoti pokyčiai sukurs prielaidas užtikrinti efektyvesnę nuteistųjų resocializaciją, tokiu būdu mažinant pakartotinio nusikalstamumo rizikas, kas didins bendrą visuomenės</p>

	<p>saugumą, mažins padarytų nusikalstamų veikų skaičių.</p> <p>Stiprinama nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų asmenų teisėtų lūkesčių, atgauti padarytos žalos atlyginimą, apsauga.</p> <p>Kartu, mažėjant įkaltnų asmenų skaičiui bei trumpėjant vidutinėms laisvės atėmimo bausmės, bus ženkliai sutaupyti valstybės finansai, skirti nuteistųjų priežiūrai, kurie galės būti panaudojami kitose, visuomenei naudingose, srityse.</p>
--	---

Įstatymų projektuose siūlomos teisėkūros priemonės nereikalauja papildomo institucijų dalyvavimo įgyvendinant siūlomus sprendimus. Siekiant Įstatymų projektuose siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios galiojančių teisės aktų nereikės

Priėmus Įstatymų projektus manytina, kad iki 2030 m. mažes skirtinų terminuotų laisvės atėmimo bausmių ir jų santykis su kitomis bausmėmis, sudarys iki 15 proc. (2020, 2021 m. sudarė 21 proc. visų skirtų bausmių). Taip pat, manome, kad siūlomi pakeitimai sumažins vidutinį laisvės atėmimo bausmės atlikimo ilgį iki 5 metų 2030 m. (2021 m. duomenimis jis buvo net 7 metai ir 16 dienų). Kartu, Įstatymų projektais teikiami pokyčiai ženkliai prisidės prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo, kuriuo, siekiant vieno iš strateginių tikslų – atkurtas pasitikėjimas teisingumo sistema, be kita ko, numatyta mažinti ir neproporcingai didelį realia laisvės atėmimo bausme nuteistų asmenų skaičių. Tam numatytas siektinas poveikio rodiklis – 150 laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų 100 tūkst. gyventojų 2024 m. Taip pat, manome, kad aptariamų Vyriausybės programos priemonės įgyvendinimas duos pozityvius rezultatus ateityje, sukuriant prielaidas ši asmenų skaičių 2030 m. sumažinti iki 140 asmenų 100 tūkst. gyventojų.

Teisingumo ministerija, siekiant įvertinti, ar Įstatymų projektai turi poveikį iškeltiems rodikliams, kas dvejus metus atliks teismo paskirtų bausmių, įkalintų asmenų skaičiaus bei vidutinės laisvės atėmimo bausmės trukmės monitoringą iki 2030 m. ir, esant poreikiui, inicijuos priemonių tikslinimo ar tobulinimo veiksmus.

Įstatymų projektai atitinka Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programą, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XIV-72.

Įstatymų projektai nėra notifikuoti Europos Komisijai pagal Informacijos apie techninius reglamentus ir atitikties įvertinimo procedūras teikimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 617 „Dėl Informacijos apie techninius reglamentus ir atitikties įvertinimo procedūras teikimo taisyklių patvirtinimo“, reikalavimus, kadangi projektai nepatenka į minėtų taisyklių reguliavimo sritį.

Įstatymų projektais iš esmės nėra keičiamas esamas teisinis reguliavimas ar reglamentuojami iki šiol nereglamentuoti santykiai, šie projektai nėra įtraukti į prioritetinių teisėkūros iniciatyvų sąrašą, todėl numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas, vadovaujantis Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 6 d. nutarimu Nr. 276 „Dėl Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos patvirtinimo“, 4 punktu, neatliekamas.

Įstatymo projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrines lietuvių kalbos normas.

Įstatymų projektai paskelbti Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje ir Teisingumo ministerijos interneto svetainėje.

Įstatymų projektai derinti su Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarija, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos generaline

prokuratūra, Lietuvos advokatūra, Lietuvos probacijos tarnyba, Lietuvos savivaldybių asociacija, Teisėjų taryba, Kalėjimų departamentu prie Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijos, Mykolo Romerio universitetu, Vilniaus universiteto Teisės fakultetu, Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutu.

Įstatymų projektų tam tikros esminės nuostatos buvo svarstytos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso priežiūros komitete.

Įstatymų projektai patikslinti bei papildyti atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Teisės ir Viešojo valdymo grupių, institucijų bei Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso priežiūros komiteto pateiktas pastabas.

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Baudžiamosios justicijos grupės vyresnysis patarėjas Martynas Dobrovolskis, tel. (+370) 602 67271, el. p. martynas.dobrovolskis@tm.lt ir vyriausiasis patarėjas Jevgenijus Kuzma, tel. (+370) 618 51147, el. p. jevgenijus.kuzma@tm.lt.

PRIDEDAMA:

1. Įstatymų projektai ir juos lydinti medžiaga, 54 lapai;
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektas, 1 lapas;

Teisingumo ministrė

Ewelina Dobrowolska

Martynas Dobrovolskis, tel. (+370) 602 67271, el. p. martynas.dobrovolskis@tm.lt
Jevgenijus Kuzma, tel. (+370) 618 51147, el. p. jevgenijus.kuzma@tm.lt